

Сучасна українська біографістика: досвід та проблеми розвитку

Учасники секційного засідання «Сучасна українська біографістика в інформаційному просторі держави» обговорили широке коло проблем, пов'язаних із розвитком вітчизняної та зарубіжної біографістики (біографіки) та біобібліографії на тлі зростаючих інформаційних потреб суспільства.

В. о. директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук **В. І. Попик** свою доповідь «Довідкова біографістика у вітчизняному та зарубіжному електронному інформаційному просторі» присвятив проблемам розроблення і впровадження Інститутом біографічних досліджень загальнонаціонального елект-

ронного інформаційного біобібліографічного ресурсу – «Українського національного біографічного архіву» (УНБА). Доповідач докладно зупинився також на проблемі використання не лише історико-біографічних матеріалів, але й актуальної біографічної інформації про наших сучасників – учених, освітян, діячів культури – як дієвого чинника, механізму інтеграції вітчизняної науки, освіти і культури до світового гуманітарного простору.

Виступ В. І. Попика викликав зацікавлену дискусію щодо стану та перспектив розвитку електронних довідково-інформаційних ресурсів наукових установ

НАН України і галузевих академій, вищих навчальних закладів, бібліотек, архівів, музеїв, громадських та приватних дослідницьких осередків, що покликані сприяти пропаганді наукових здобутків українських учених, біографістів зокрема. Так, завідувач кафедри Київського національного медичного університету імені О. О. Богомольця д-р іст. наук, проф. **В. П. Ляхоцький** висловив пропозицію щодо необхідності дво- (українською та російською) і тримовного (українською, російською, англійською) подання матеріалів в УНБА, що дасть змогу знайомити більш широке коло користувачів електронних мереж з історичною та культурною спадщиною України через життєписи її достойників. На це В. І. Попик зауважив, що у програмне забезпечення УНБА закладено відповідні можливості, а крім того, на перспективу передбачено подання біографічних матеріалів і оригінальних документів також мовами етнічних меншин України, однак ця робота потребує залучення відповідних спеціалістів, яких ІБД не має.

З доповіддю «Міждисциплінарний підхід до методичних засад довідкової біографістики» виступила провідний науковий співробітник НБУВ, канд. іст. наук **С. М. Ляшко**. Вона проаналізувала шляхи розвитку системи довідкових видань Росії та України в ХХ ст., яка була представлена багатотомними універсальними енциклопедичними виданнями, енциклопедичними словниками, а також галузевими, тематичними, регіональними довідковими виданнями. На її думку, теорія і практика підготовки біографічних довідкових видань тісно пов'язана з двома науковими дисциплінами – біографістикою і книгознавством. Біографічна складова довідкових видань представлена сукупністю персоналій, створених на відповідній джерельній базі за допомогою методів біографістики та інших наукових дисциплін. Методи книгознавства застосовуються для формування системи збереження і подання біографічного матеріалу в книжковій формі: визначення структури і основних елементів довідкових видань, пошуку оптимальних шляхів підвищення їх інформаційного наповнення. С. М. Ляшко наголосила, що причини нинішнього незадовільного стану підготовки більшості довідкових видань криються у розмаїтості поглядів спеціалістів на типологію довідкових видань, які визначають методику підготовки конкретних різновидів довідкових видань і, відповідно, змістовну і бібліографічну частину персоналій.

Старший науковий співробітник НБУВ, канд. іст. наук **О. М. Яценко** у доповіді «Сучасні тенденції розвитку біобібліографії в Україні» проаналізував стан біобібліографічної інформації в умовах формування інформаційного суспільства, основні тенденції її сучасного розвитку та подальші перспективи в умовах впровадження новітніх бібліотечно-інформаційних технологій.

Заступник директора з наукової роботи Наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, канд. філос. наук **О. Б. Гуцуляк** у

доповіді «Біобібліографістика Прикарпаття» розповів про великий науково-дослідний та видавничий проект «Біобібліографічний словник Івано-Франківщини», започаткований працівниками бібліотеки, що передбачає і створення регіонального електронного біографічного архіву.

Чимало доповідей і повідомлень було присвячено проблемам джерельної бази біографічних досліджень. Старший науковий співробітник НБУВ, д-р іст. наук, професор **Т. І. Ківшар** у доповіді «Основні джерела вивчення біографії Степана Онисовича Сірополька (1893–1917)» висвітлила значення такого важливого джерела вивчення біографії, як особові справи, що зберігаються за місцем народження, навчання чи роботи діяча і містять добірки особистих документів, метричні книги, які є основними найбільш вірогідними джерелами в процесі встановлення автентичних біографічних даних (дата і місце народження, відомості про батьків і хрещених, навчання, робота тощо). Виявлення цих джерел, на думку Т. І. Ківшар, є необхідною умовою реконструкції життєвого шляху будь-якої персоналії.

Обговоренню джерелознавчих проблем були присвячені також виступи науковців відділу образотворчого мистецтва НБУВ: молодших наукових співробітників **Т. А. Галькевич** – «Друковані каталоги мистецьких виставок як біографічне та іконографічне джерело» та **Л. М. Гутник** – «Український кіноплакат як інформаційне джерело до творчої біографії кіномитців». Виступ «Архівні фотодокументи Музичного товариства ім. М. Д. Леонтовича як іконографічне джерело Українського національного біографічного архіву» н. с. НБУВ **О. В. Бугасвої** був присвячений колекції, що налічує понад 160 фотодокументів з історії української музичної культури 20-х років ХХ ст. і зберігається в архіві Музичного товариства ім. М. Д. Леонтовича (ІР НБУВ, ф. 50). Це ексклюзивні персональні та групові фото провідних і маловідомих осіб та виконавських колективів Бердянська, Білої Церкви, Гайсина, Козельця, Кам'янка-Подільського, Києва, Лохвиці, Миколаєва, Полтави, Ромен, Чернігова, Херсона та ін., що входили до складу Товариства. Як відзначила доповідачка, необхідність утворення власного «фотоархіву» була зумовлена потребами видавничого відділу Товариства – для ілюстрування біографічних статей, некрологів, ювілейних дат, хронік з місця подій, звітів. Молодший науковий співробітник НБУВ, канд. іст. наук **Т. А. Якубова** виступила з повідомленням «Історична інформація польськокомовного фонду відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій і Інституту рукопису НБУВ до військових біографій історичних осіб турецько-татарського прикордоння (XVI–XVII ст.)». Науковий співробітник НБУВ, канд. філол. наук **Л. Г. Рева** у виступі «Літературознавчі та історико-літературні видання – один із ресурсів наповнення Українського національного біографічного архіву» зупинилась на аналізі видів та жанрів цих видань у контексті їх використання як джерел біографічних досліджень.

Науковий співробітник Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України **М. М. Трегуб** у повідомленні «До питання видання покажчика архівних матеріалів біографічного словника І. О. Левицького (з рукописних фондів ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України)» дала докладну характеристику матеріалів до біографічного словника галицьких, буковинських та закарпатських українських письменників, учених, культурних, громадських та політичних діячів ХІХ ст., відомого в літературі як «Словник І. Левицького». Це матеріали у 105 папках, що містять 3578 одиниць збереження різного обсягу – від одного аркуша (Антоній Баран) формату шкільного зошита до 255 аркушів (Олександр Барвінський). М. М. Трегуб повідомила про ідею видання покажчика архівних матеріалів біографічного словника І. О. Левицького та підготовку першого тому, до якого внесено 436 персоналій на літери А – Б.

Зав. бібліотеки Кримського філіалу Інституту археології НАН України **О. В. Старовойтова** розповіла про склад особового архівного фонду відомого вченого-археолога і педагога Елли Ісаївни Соломонік (1917–2005). На її думку, особлива цінність фонду Е. І. Соломонік полягає в тому, що він включає відомості про античну епіграфіку, яка знаходиться як у спеціалізованій літературі, так і в книгах та журналах, що не стосуються безпосередньо епіграфіки.

В. В. Ковалинський, завідувач відділу Музею історії Києва, автор багатьох досліджень з історії Києва, зокрема циклу книг «Київські мініатюри», редактор журналу «Купола», поділився роздумами з досвіду своєї роботи над історико-біографічними виданнями і наголосив, що основним принципом дослідження завжди має бути об'єктивне відображення фактів особистої історії у контексті історичних реалій певної доби. Лише відмовившись від стереотипів, відсторонившись від сучасних упереджень, на його думку, можливо досягти правдивої реконструкції біографій осіб, які жили і діяли за зовсім інших умов, в іншій системі цінностей і уявлень.

Нові підходи до вивчення й інтерпретації «сімейної історії» як невід'ємної частини біографіки висвітлила у своїй доповіді про київську родину Бунге, яка дала Україні і Росії чимало відомих діячів, старший науковий співробітник НБУВ, канд. іст. наук **О. В. Малій**.

Вже стало традицією, що на наукових форумах, організованих Інститутом біографічних досліджень НБУВ, значна увага приділяється висвітленню невідомих та маловідомих сторінок з життя окремих представників української історії, науки та культури. Старший науковий співробітник НБУВ, канд. іст. наук **Н. І. Любовець** у виступі «Київський період діяльності Олександра Олександровича Котляревського – славіста, етнографа, фольклориста» висвітлила факти біографії українського вченого, який народився у Полтавській губернії, працював протягом шести років у Києві як професор Університету Св. Володимира та Голова Історичного товариства Нестора-Літописця (1877–81 рр.), але на сьогодні здебільшого асоціюється виключно з

російською наукою. У російських довідкових біографічних ресурсах немає належної інформації про діяльність О. О. Котляревського в Києві, де він обстоював самобутність і самостійність української мови, потребу розвитку її літературної форми. На думку Н. І. Любовець, оприлюднення фактів життєдіяльності О. О. Котляревського в контексті розвитку української культури, дослідження його співпраці з українськими педагогами та вченими у той час (Н. П. Задерацький, О. Ф. Кістяківський, М. О. Максимович та ін.) дасть змогу об'єктивно висвітлити обставини життя Олександра Котляревського, його органічний зв'язок з Україною.

Молодший науковий співробітник НБУВ **І. С. Шеке-ра** виступила з повідомленням «Іриней Фальковський (єпископ Чигиринський) та його роль у формуванні фонду бібліотеки Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря», у якому звернула увагу присутніх на періоди 1807–1811 та 1813–1823 рр., коли І. Фальковський був намісником Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря і зробив помітний внесок у формування його бібліотечного фонду та складання рукописного каталогу. Зав. сектору НБУВ **З. Б. Афанасьєва** у повідомленні «Митрофан Вікторович Довнар-Запольський: особистість та творча спадщина (біографічне дослідження)» розповіла про київський період (1901–1918) його діяльності, який став вершиною досягнень вченого і педагога як історика та організатора і керівника першого в Росії Комерційного інституту. Молодший науковий співробітник НБУВ **І. М. Шихненко** проаналізував праці О. Грушевського, присвячені діяльності окремих відомих представників української історичної науки: М. Костомарова, П. Куліша, О. Русова, підкреслив внесок О. Грушевського у розвиток української біографістики першої третини ХХ ст.

Виступ молодшого наукового співробітника НБУВ **О. М. Донець** «Маловідомі сторінки творчої біографії художника-авангардиста Кирила Зданевича: воєнний лубок зі збірки відділу образотворчих мистецтв НБУВ» був присвячений висвітленню творчої діяльності відомого грузинського художника-авангардиста Кирила Зданевича, зокрема його роботі над випуском лубків у роки Другої світової війни.

У рамках роботи секції було проведено презентацію видання «Ляшко Світлана Миколаївна: Біобіографія», підготовленого співробітниками Інституту біографічних досліджень НБУВ доктором іст. наук Т. І. Ківшар та канд. іст. наук О. М. Яценком та виданого до ювілею відомої дослідниці історії вітчизняних довідково-біографічних видань, теоретичних і методичних проблем біографістики.

В. Попик,

в. о. директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук

Н. Любовець,

учений секретар Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук